

Mateusz Walczak *OSPPE*

CZYSTOŚĆ, UBÓSTWO I POSŁUSZEŃSTWO W PAULIŃSKIM ŻYCIU KONSEKROWANYM

Konstytucja *Lumen gentium* w numerze 43. rysuje przed uważnym czytelnikiem piękny obraz. Oto życie konsekrowane określone zostaje mianem wielkiego drzewa o licznych gałęziach, które w swoim bogactwie łączy różne formy życia zarówno wspólnotowego jak i samotnego, służąc rozwojowi i dobru całego Kościoła¹. Obraz, zaczerpnięty niewątpliwie z nauczania Mistrza z Nazaretu może zostać odniesiony do drzewa, wyrastającego z małego ziarna gorczycy. Wpierw niepozorne i wręcz niewidoczne staje się następnie miejscem schronienia i ratunku dla wielu.

W *Dekrecie o przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego* ojcowie Soboru Watykańskiego II podkreślają, że życie konsekrowane ma swój początek w nauczaniu i przykładzie życia samego Chrystusa². Cieśla z Nazaretu od zarania dziejów chrześcijaństwa stanowi pierwszą inspirację i główny motyw dla ogromnej rzeszy ludzi, pragnących radykalnie kroczyć drogą czystości, ubóstwa i posłuszeństwa; jest to droga swoistej wędrówki, podczas której przez realizację rad ewangelicznych dąży się do osobowego spotkania z Chrystusem. *Począwszy od pierwszych wieków – Duch Święty wzbudzał, obok heroicznego świadectwa męczenników, przedziwne męstwo uczniów i dziewic, eremitów i anachoretów*³.

Duch Święty wzywając do pójścia drogą rad ewangelicznych nie pragnie oderwania powołanych od historii ludzkości. Bardziej zachęca do służby braciom i siostram zgodnie z obranym sposobem życia, wskazując

¹ Zob. SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja *Lumen gentium*, 43.

² Zob. SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret *Perfectae caritatis*, 1.

³ PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska *Evangelica testificatio*, 3.

na wypełnienie konkretnych zadań, według potrzeb Kościoła i świata; stąd też biorą się tak różnorodne formy życia konsekrowanego⁴.

Charyzmat pauliński wśród charyzmatów Kościoła

Do grona swoich naśladowców Jezus Chrystus zaprosił także Pawła z Teb, człowieka żyjącego na przełomie III i IV wieku. Od jego imienia niemal dziesięć wieków później wzięła nazwę wspólnota, która po kodyfikacji własnego zakonnego prawodawstwa stała się Zakonem Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika. *Członkowie Zakonu, podobnie jak jego dawni Ojcowie, naśladując pod działaniem Ducha Świętego wierniej Chrystusa, oddają się całkowicie umiłowanemu nade wszystko Bogu. Z nowego i szczególniejszego tytułu poświęcają się dla chwały Boga, dla budowania Kościoła i zbawienia świata, aby w ten sposób osiągnąć doskonałą miłość w służbie Królestwa Bożego i stać się przez to wyraźnym znakiem życia wiecznego*⁵. Zakon ten ma swoje szczególne miejsce w Kościele - Mistycznym Ciele Chrystusa. Gromadzi mężczyzn, którzy w życiu wspólnotowym (choć nie pozbawionym znamienia pustelniczego) pragną dążyć do tak osobistego, jak i wspólnotowego uświęcenia. Przez wypełnianie właściwych sobie zadań, będących odpowiedzią na wezwanie Kościoła, stanowi jedną z licznych gałęzi ogromnego drzewa życia monastycznego, starając się łączyć współczesny eremityzm z aktualnymi wyzwaniem duszpasterskimi.

Kościół w całym bogactwie realizacji form, charyzmatów i misji stwarza każdemu możliwość wypełnienia osobistego powołania, do jakiego zaprasza Pan życia. Każdy instytut życia konsekrowanego przyjmuje sobie właściwy styl funkcjonowania i według niego dąży do realizacji posłannictwa, do którego zaprosił go Bóg. Charyzmat⁶, a zatem specyficzna i właściwa droga

⁴ Por. JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostolska *Vita consecrata*, 19.

⁵ Konstytucje Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika, art. 2.

⁶ W kontekście charyzmatu A. Cencini zauważa, iż jest on *szczególnym darem Ducha podarowanym dla pewnej grupy osób; jest pomyślany właśnie dla nich, jest czymś jedynym i niepowtarzalnym właśnie dlatego, że przychodzi od Boga. Dlatego też każda wspólnota zakonna musi podjąć trud zdefiniowania własnego projektu, odkrycia jego istotnych komponentów i wypływających stąd konsekwencji dla życia i postępowania*. A. CENCINI, *Życie konsekrowane*, Warszawa 1996, s. 52. L. Guccini słusznie dopowiada, że *charyzmat przekracza to, co stanowi element instytucjonalny i jurydyczny. Jest to perspektywa późniejsza i głębsza, która nie neguje prawa – i instytucji – ale objawia ich prawdziwe znaczenie i w tym sensie również je przewyższa*. L. GUCCINI, *Czy życie zakonne ma sens?*, Kraków 2011, s. 93.

Zakonu Paulinów, która jest realizowana poprzez misję w Kościele i świecie, zawiera się w pielęgnacji ducha zarówno kontemplacyjnego, jak i apostołskiego. Zakonnicy paulińscy dążą do transparentnego zachowania historycznego znamienia eremityzmu, połączonego ze współczesną aktywnością duszpasterską, będącą wynikiem odpowiedzi na pojawiające się coraz to nowe potrzeby wspólnoty wierzących. Zakonnicy paulińscy w służbie Kościołowi dzisiaj starają się łączyć kontemplację, apostołstwo świadectwa i uświęcającej modlitwy, wraz z podejmowanym gorliwym czynem apostołskim⁷.

Z konkretyzowaniem rad ewangelicznych oraz wcielaniem w życie charyzmatu zakonnego związana jest szeroko rozumiana wrażliwość apostołska. Zakony z racji społecznie widzialnej formy praktykowania rad ewangelicznych pełnią istotną funkcję apostołskiego świadectwa o Jezusie Chrystusie. Rzeczą wiadomą jest, że sposób apostołowania zależy będzie od rodzaju instytutu oraz jego duchowego dziedzictwa. Inaczej to posłanie będą realizowały zakony misyjne, wychodzące z Ewangelią ku nowym przestrzeniom, a inaczej zgromadzenia o charakterze klauzurowym.

W Zakonie Paulinów charyzmat oraz wypełnianie go w Kościele i świecie zawiera się w czterech podstawowych znamionach:

1. *Pielęgnowanie kontemplacji Boga w samotności oraz umiłowanie modlitwy liturgicznej;*
2. *Pracowite i ubogie życie oraz praktyka pokuty jako udział w zbawczym wyniszczeniu Chrystusa;*
3. *Szczególny kult Bogarodzicy, wyrażający się głównie w naśladowaniu Maryi w dziele własnego uświęcenia i w działalności apostołskiej;*
4. *Kierowana Duchem Świętym i uwrażliwiona na znaki czasu gorliwość apostołska w służbie Kościoła i bliźnich; gorliwość ta ujawnia się szczególnie przez głoszenie słowa Bożego, świadectwo życia, sprawowanie sakramentów, zwłaszcza sakramentu pokuty*⁸.

Chrystus w centrum paulińskiej drogi

Życie konsekrowane ma w istocie charakter ewangeliczno-chrystopologiczny⁹. Stanowi radykalną i totalną odpowiedź na słowa wypowiedziane przez Jezusa: *Pójdź za mną!* (Mt 9, 9). Człowiek decydujący się na życie

⁷ Konstytucje Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnia, art. 47.

⁸ Tamże, art. 3.

⁹ Zob. JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostołska *Vita consecrata*, 14.

we wspólnocie zakonnej wychodzi naprzeciw temu zaproszeniu, otwierając się na wszystko, co daje mu Bóg, jednocześnie w znacznej mierze rezygnując z tego, co w całym swym bogactwie oferuje mu świat. Chociaż Chrystus nie założył bezpośrednio żadnej wspólnoty zakonnej i nie określił konkretnych form życia zakonnego, to jednak przez swoje życie i działanie podał istotne podwaliny takiej drogi, poprzez co może być nazwany jej prawzorem. Powołanie zakonne wielu mężczyzn i kobiet ma więc swoje pochodzenie w umyśle, sercu i posłannictwie Zbawiciela¹⁰. Skoro zatem w swojej definicji implikuje ono naśladowanie Chrystusa, to w perspektywie życia doczesnego oraz życia wiecznego Jego Osoba musi stanowić tak punkt wyjścia jak i punkt dojścia dla decydujących się iść taką drogą. Wędrowka ta zakłada poddanie Bogu całego swojego życia poprzez pełne upodobnienie się do Zbawiciela. Każdy konsekrowany w pewnym momencie swojego życia został głęboko poruszony wezwaniem, skierowanym do niego przez Chrystusa w Duchu Świętym; na początku więc powołania, będącego czymś wyjątkowo osobistym, stoi rzecz fundamentalna, mianowicie - spotkanie z osobą Jezusa z Nazaretu, a co za tym idzie doświadczenie Jego miłości¹¹.

Droga życia konsekrowanego, której centrum jest Chrystus, urzeczywistnia się poprzez trzy śluby: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Każdy z nich jest odpowiedzią na trzy podstawowe ludzkie pożądlivości: ciała, oczu oraz pychę żywota (J 2, 16). Jezus Chrystus stanowi niedościgniony wzór wypełniania ślubów, będących zasadniczą cechą i kierunkiem życia konsekrowanego. Dwa zasadnicze motywy leżą u ich podstaw:

- uwolnienie od przeszkód na drodze doskonałej miłości;
- pragnienie pełniejszego poświęcenia się Bogu, przez całkowite oddanie się Jemu na własność, przez życie wyłącznie dla Niego¹².

Triada tradycyjnych rad ewangelicznych streszcza i wyraża gorące pragnienie doskonałej miłości i wierniejszego upodobnienia do Zbawiciela. Doskonałość miłości dojrzewa na skutek ich praktykowania, albowiem one, dotyczące ściśle określonych dziedzin, obejmują całe życie człowieka, skierowując je do Boga. Dlatego konsekrowane życie nie jest pełne, jeśli nie za-

¹⁰ Por. M. SĄJ, *Prawno-teologiczne aspekty konsekracji zakonnej*, „Prawo Kanoniczne” 49/3-4, 2006, s. 4.

¹¹ Por. A. WOJTCZAK, *Ku chrystocentrycznej odnowie życia konsekrowanego*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 13(2002), s. 67.

¹² Por. *Idziemy naprzód z nadzieją*, oprac. K. WÓJTOWICZ CR, Kraków 2003, s. 21.

wiera tych trzech rad¹³. W tym ujęciu należy więc na życie zakonne spoglądać w kluczu integralnym; w wypełnienie profesji zakonnej zaangażowany jest cały człowiek, z wszystkimi sferami jego życia doczesnego, również historii, osobowości, tożsamości czy charakteru.

Fundamentem życia także w paulińskiej rodzinie zakonnej jest konsekracja Bogu, zainicjowana przez obrzęd publicznej profesji wieczystej uroczystej. *Przez profesję zakonną członkowie zobowiązują się publicznym ślubem do zachowania trzech rad ewangelicznych, zostają konsekrowani przez posługę Kościoła Bogu i włączeni do instytutu z prawami i obowiązkami*¹⁴. Profesja wieczysta w Zakonie Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika podejmowana jest z zachowaniem obowiązujących norm wówczas, gdy kandydat, będący po właściwym przygotowaniu i próbie wyrazi zdecydowaną wolę oraz gdy dopuści do niej kompetentna władza. Już pierwotne prawodawstwo zakonne zwraca uwagę na uroczystą profesję rad ewangelicznych i wpływające z niej skutki¹⁵. *Na wezwanie Chrystusa skierowane do każdego (...) oświadczenie, by pójść za Nim, co jest szczególnym darem Bożym, paulin odpowiada świadomie i dobrowolnie profesją zakonną*¹⁶. Wyraża ona w sposób pełniejszy pierwotną konsekrację chrzcielną, stwarza szczególną więź z Bogiem Trójjedynym, jest nowym zanurzeniem w śmierci Chrystusa i szczególnym przyobleczeniem w nowego człowieka¹⁷. Punktem odniesienia w życiu radami ewangelicznymi jest zatem osoba Chrystusa czystego, ubożego i posłusznego, który stanowi fundamentalną inspirację do takiego życia.

Ślub czystości

Wszystkie trzy śluby istotowo są sobie równe, choć każdy z nich poniekąd dotyka innej płaszczyzny ludzkiego życia. Zwyczajowo na samym początku wymienia się ślub czystości i on też ślubowany jest zwykle jako pierwszy, być może z tego tytułu, że najbardziej dotyka on ludzkiej kondycji naznaczonej grzechem. Niemniej, wszystkie trzy rady ewangeliczne

¹³ E. GAMBARI, *Życie zakonne po Soborze Watykańskim II*, Kraków 1997, s. 120-121.

¹⁴ *Codex Iuris Canonici - Kodeks Prawa kanonicznego*, Pallottinum 1984, kan. 654.

¹⁵ Zob. J. PŁATEK, *Rys historyczny rozwoju Konstytucji*, w: *Konstytucje Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika. Dyrektorium*, Jasna Góra 1986, s. 10-12.

¹⁶ Konstytucje Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika, art. 5.

¹⁷ Zob. JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Redemptionis donum*, 7.

wspólnie stanowią jedną drogę, gdyż w praktyce nie spotyka się ślubowania któregoś z nich osobno lub ślubowania dwóch, z pominięciem jednego.

Jezus Chrystus pozostawił swojemu Kościołowi wiele środków służących do osiągnięcia doskonałości na miarę ludzkich możliwości. Jednym z nich jest właśnie ślubowana czystość, urzeczywistniająca oddanie siebie Chrystusowi i Kościołowi. Ta wspólnota życia i miłości, a także totalne powierzenie się Bogu, jest udziałem i zapowiedzią doskonałej jedności z Panem, wypełniającej się w Królestwie Bożym¹⁸. Zasadniczo do życia w czystości powołani są wszyscy chrześcijanie, jednak swoje doskonałe wypełnienie znajduje ono w życiu konsekrowanym. Trwanie w czystości nie należy do najłatwiejszych, stąd też niezbędne jest uświadomienie sobie jeszcze przed profesją chociażby tego, czym w istocie jest poświęcony Bogu celibat. Ślub ten oznacza wszak swoisty obowiązek miłowania na wzór miłości Chrystusa; oznacza także oddanie się w miłości oblubieńczej Chrystusowi, a przez Niego ludziom. Sam Zbawiciel powiedział przecież, że są tacy, *którzy dla królestwa niebieskiego sami zostali bezżenni* oraz, że *nie wszyscy to pojmują, lecz tylko ci, którym jest to dane* (Mt 19, 11-12).

W tradycji paulińskiej czystość traktowana i jednocześnie przeżywana jest nade wszystko jako cenny dar łaski udzielonej przez Boga. Dobrowolnie ślubowana, jest odpowiedzią na wezwanie do doskonałej miłości, ściśle związanej z poświęceniem siebie na służbę Bogu i bliźnim.

Konstytucje zakonne definiują czystość jako: naśladowanie Chrystusa; świadectwo mocy Ducha Świętego; możność panowania nad sobą; wyższość Królestwa Bożego nad wszystkim, co ziemskie; źródło radości; drogę do pełni życia. Jednocześnie jest to ślub domagający się stałych wysiłków w jej utrzymaniu oraz odpowiedniej próby, która to może pozwolić kandydatowi ocenić autentyczność jego powołania, dojrzałość do podjęcia takiej drogi (lub jej brak), a także szczerą oraz stałą jego decyzję¹⁹.

¹⁸ Więcej o tym mówią dokumenty soborowe. Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium* stwierdza w punkcie 42, że *wyróżnia się osobliwie cenny dar łaski Bożej, udzielanej przez Ojca niektórym ludziom, aby w dziewictwie czy w celibacie łatwiej, niepodzielnym sercem poświęcali się samemu tylko Bogu. Ta doskonała powściągliwość, zachowana ze względu na Królestwo Boże, zawsze cieszyła się szczególnym szacunkiem Kościoła jako znak i bodziec miłości i jako szczególne źródło duchowej płodności w świecie*. Dekret o przystosowanej do współczesności odnowie życia zakonnego (*Perfectae caritatis*) w punkcie 12 precyzuje, iż *czystość daje wolność sercu ludzkiemu, by bardziej rozgorzało miłością do Boga i wszystkich ludzi, dlatego jest ona szczególnym znakiem dóbr niebieskich oraz bardzo odpowiednim środkiem, dzięki któremu zakonnicy chętnie oddają się służbie Bożej i zadaniom apostołskim*.

¹⁹ Zob. Konstytucje Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika, art. 8-11.

Ślub ubóstwa

Drugą radą ewangeliczną, do której przestrzegania zobowiązują się osoby życia konsekrowanego, jest ubóstwo. Z jednej strony ubóstwo może być interpretowane w znaczeniu negatywnym jako swoisty brak czy niedostatek. Może ono przy tym dotyczyć zróżnicowanych sfer ludzkiego życia, zarówno jego intelektu, jak i moralności, emocji czy ducha. W takim ujęciu istnieje zagrożenie, że w odbiorze może wiązać się ze swoistym zużyciem, pewnym ograniczeniem człowieczeństwa. Rzecz jasna nie o takie ubóstwo chodzi w życiu zakonnym. Ubóstwo może zatem być również interpretowane w znaczeniu zdecydowanie pozytywnym jako świadome i wolne pozbawienie się czegoś z jakiegoś wyższego powodu, ze względu na jakąś poważną rację. Tak też do cnoty ubóstwa należy podejść w kontekście życia konsekrowanego. Jest to obranie kierunku wbrew światu, ogarniętemu nierzadko hedonizmem i materialistyczną rządzą posiadania oraz wejście na drogę pełnej akceptacji siebie wraz ze swoimi ograniczeniami, przy jednoczesnym zachowaniu ofiarnej gotowości w oddaniu się na służbę tak Panu Bogu, jak i drugiemu człowiekowi²⁰.

Podobnie jak czystość, tak i ubóstwo ma swoje umotywowanie w życiu i nauczaniu Mistrza z Nazaretu, *który będąc bogatym dla was stał się ubogim, aby was ubóstwem swoim ubogacić* (2 Kor 8, 9). Słowa świętego Pawła stanowią pewną syntezę wszystkiego, co na temat ubóstwa przeczytać można w Ewangeliach. *Wedle tych słów ubóstwo wchodzi w wewnętrzną strukturę samej odkupieńczej łaski Jezusa Chrystusa. Bez ubóstwa nie sposób zrozumieć tajemnicy obdarowania człowieka Bóstwem – obdarowania, jakie się dokonało właśnie w Jezusie Chrystusie*²¹. Sam Pan, już od momentu swoich narodzin, dawał świadectwo życia świadomie prostego i ubogiego. Urodził się w mało zamożnej rodzinie Maryi i Józefa, w warunkach skrajnie ubogich, doświadczał w tej rodzinie materialnych niedostatków i braków, jak sam o sobie mówił *nie miał miejsca, gdzie by głowę mógł oprzeć* (Łk 9, 58). Żyjąc wśród ludzi podobnego statusu społecznego, Jezus poznał autentyczną ludzką biedę, tak materialną, jak i duchową. Jego ubogie dzieje nie są jednak przypadkowe – wpisują się w dzieje zbawienia człowieka. Uniżenie się Syna Bożego ma wszak na celu utożsamienie się z każdym człowiekiem, w każdej jego sytuacji egzystencjalnej²², zwłasz-

²⁰ Por. B. GOYA, *Formacja integralna do życia zakonnego*, Kraków 2006, s. 99.

²¹ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Redemptionis donum*, 12.

²² Por. T. NAWRACAŁA, „*Uczyć się ubóstwa, dotykając ciała Chrystusa ubogiego*”. *Ubóstwo w kontekście życia kapłańskiego*, „Teologia Dogmatyczna” 10 (2015), s. 105-106.

cza tej najbiedniejszej, najtrudniejszej, po ludzku najbardziej przegranej. Kulminacyjnym momentem Jezusowego nauczania o ubóstwie jest Kazanie na Górze, gdzie padają słowa: *błogosławieni, ubodzy w duchu, albowiem do nich należy królestwo niebieskie* (Mt 5, 3). Zdanie to wypowiedziane jako pierwsze w tej programowej mowie Zbawiciela bez wątpienia stanowi klucz interpretacyjny Jego nauczania i wskazuje na celowość życia właściwie ubogiego. Celem ubóstwa jest bowiem osiągnięcie nieskończonego bogactwa – eschatologicznego szczęścia w Bogu.

W nauczaniu papieskim ostatnich pontyfikatów znaleźć można wiele odniesień do szeroko rozumianego ubóstwa i jego społecznych implikacji. Być może jest to efekt ludzkiej biedy jako współczesnego problemu społecznego, którego doświadcza człowiek na każdym miejscu kuli ziemskiej. Widać dziś wśród ludzi ubóstwo materialne, dotyczące nie tylko krajów Trzeciego Świata; zauważyć można ubóstwo intelektualne, sięgające wcale nie małej części społeczeństwa²³; widać ubóstwo moralne, prowadzące często do różnorodnych postaw patologicznych²⁴; nie sposób również nie dostrzec swoistego ubóstwa religijnego, będącego często efektem religijnej ignorancji wśród wyznawców takiej czy innej religii. Są to wyzwania, które rysują szeroki horyzont pasterskiej troski i oddziaływania Kościoła. Poszczególni następcy św. Piotra w swoim nauczaniu wskazywali na zagrożenia płynące z ubóstwa rozumianego negatywnie, wskazując zarazem na ubóstwo wzorowane na Chrystusie, stanowiące receptę na wszelkie jego inne przejawy. Konsekrowani ubodzy mają w tym kontekście odgrywać niebagatelną rolę. Jednym z ich zadań jest być zawsze blisko współczesnych ubogich, znajdujących się na różnych życiowych peryferiach.

W artykule 13 Konstytucji Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika czytamy, iż *ubóstwo ewangeliczne polega na udziale w zbawczym wyniszczeniu Chrystusa. Realizując je, przyczynia się paulin do wyzwolenia całego stworzenia z niewoli (por. Rz 8, 21), naśladując miłość Chrystusa oraz daje świadectwo tej miłości ku wszystkim ludziom, zwłaszcza ku biednym i cierpiącym. Dobrowolnie podjęte ubóstwo odrywa serce od przemijających bogactw, uwalnia od zbytnich trosk, prowadzi do wolności synów Bożych i każe posługiwać się rzeczami tego świata według woli*

²³ UNESCO szacuje, że aktualnie na świecie około 760 milionów ludzi nie potrafi ani czytać ani pisać (sic!). Zob. <https://portalstatystyczny.pl/wspolczesny-analfabetyzm-nie-rozumiemy-tego-co-czytamy/> (data odczytu: 10.12.2020).

²⁴ Zob. I. KUMOR, *Ubóstwo – ujęcie teoretyczne*, „Edukacja Humanistyczna” 2011, nr 1 (24), s. 107.

Bożej. W zakonnym prawodawstwie widać wyraźnie, że to sam Chrystus jest punktem odniesienia w przeżywaniu ewangelicznego ubóstwa każdego paulińskiego zakonnika. W przeżywaniu i realizowaniu swojego powołania nie może on zamykać się na drugiego człowieka, zwłaszcza cierpiącego i poranionego. Rada ubóstwa właściwie pielęgnowana zawsze prowadzi będzie ku bliźnim, przez co pozwoli lepiej zrozumieć przeżywane przez nich problemy i pomoże w ich przezwyciężaniu, otwierając drogi apostołatu tam, gdzie istnieje jego potrzeba.

Ślub posłuszeństwa

Zasadniczym biblijnym tekstem mówiącym o posłuszeństwie Chrystusa jest List do Filipian. Św. Paweł pisząc o uniżeniu Zbawiciela porusza sprawę Jego absolutnego posłuszeństwa, które moment szczytowy osiągnęło w Jego odkupieńczej śmierci na krzyżu. *On istniejąc w postaci Bożej, nie skorzystał ze sposobności, aby na równi być z Bogiem, lecz ogołocił samego siebie, przyjąwszy postać sługi, stawszy się podobnym do ludzi. A w zewnętrznym przejawie uznany za człowieka, uniżył samego siebie, stawszy się posłusznym aż do śmierci – i to śmierci krzyżowej* (Flp 2, 6 – 8). Jak w przypadku ślubu czystości i ubóstwa, tak i w przypadku posłuszeństwa inspiracją do jego zachowania jest sam Jezus Chrystus. Tylko dzięki Niemu można się na taki ślub zdecydować oraz wraz z Nim w tym zobowiązaniu wytrwać. Przedmiotem tej cnoty jest wola człowieka, który będąc stworzeniem wolnym, chce w sposób pełny i bezwarunkowy swoją wolę całkowicie poświęcić Bogu. Niewątpliwie jest to akt wiary zmierzający do zjednoczenia woli człowieka z wolą Boga, posiadający charakter zbawczy²⁵; akt mający swoje odzwierciedlenie w życiu doczesnym i wiecznym.

Istotną rolę w interpretacji i realizacji ewangelicznej rady posłuszeństwa odgrywa osoba przełożonego. Jest on swoistym reprezentantem woli Boga, do której wypełnienia deklaruje się składający ów ślub. Szczególnie ważną jawi się więc relacja przełożony – podwładny. Właściwie rozwijana i przeżywana może być pomocnym narzędziem w dążeniu do ewangelicznej doskonałości. Przełożony ma za zadanie szukać woli Bożej tak dla siebie, jak i dla powierzonej jego trosce wspólnoty. Widać więc wyraźnie dwie

²⁵ Por. M. SAJ, *Prawna strona ślubu posłuszeństwa*, „Prawo Kanoniczne” 2010, nr 53/3-4, s. 31-32.

istotne płaszczyzny dotykające omawianej kwestii: indywidualną i wspólnotową. Przełożony ma wypełnić wolę Bożą wobec samego siebie oraz ma pomóc w jej odnalezieniu i zrealizowaniu wśród tych, nad którymi Kościół go postawił. Poszukiwania przez przełożonego tego, czego chce Bóg muszą dokonywać się odpowiedzialnie i rzetelnie, z zachowaniem ducha pokory i nade wszystko - poczucia służby, gdyż może pojawić się niebezpieczeństwo postawienia siebie w Jego miejscu²⁶.

Życie wspólne, będące zatem ciągłym weryfikowaniem relacji przełożony – podwładny, wymaga więc od jednych i od drugich dążenia do dialogu, domaga się pogłębiania umiejętności komunikacyjnych oraz zakłada nieustanne wspólne poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o to, jaka jest w danej chwili i w danej rzeczywistości wola Boża. W drodze tej nie może zabraknąć otwartości na działanie Ducha Świętego, który jest przewodnikiem po drodze posłuszeństwa. To On *udziela światła potrzebnego do osądu wiary, by w woli przełożonych rozpoznawać wolę Bożą i by w praktykowaniu posłuszeństwa kierować się pokorną i wielkoduszną współpracą w wypełnianiu zbawczego planu. Trzecia Osoba Trójcy Świętej pomaga osobom konsekrowanym zrozumieć i wypełnić wolę Boga Ojca wobec człowieka i świata. Nie dokonuje się to zrozumienie automatycznie przez samo złożenie ślubów czy innych zobowiązań. Do świadomego posłuszeństwa dorasta się i tej sztuki trzeba się uczyć*²⁷.

Idea posłuszeństwa jest w Kościele obecna od zawsze. Chrystus powołujący do istnienia pierwszą wspólnotę zlecił swojemu następcy (i ko-

²⁶ Por. J. KICIŃSKI, *Posługa władzy i posłuszeństwo*, w: *Posłuszeństwo w formacji seminaryjnej i zakonnej*, Wrocław 2018, s. 87. Właściwą uwagę czyni w tym kontekście P. Piasecki, pisząc iż *przełożeni nie powinni zatem działać tak, jakby z natury czy z powodu swego urzędu byli inteligentniejsi, silniejsi moralnie czy wyrobieni życiowo bardziej niż pozostali członkowie wspólnoty. Powinni natomiast spoglądać w wydarzenia codziennego życia bez lęku, bez potrzeby ukrywania swych słabości, swego braku pewności siebie, gdyż, mimo wszystko, w sposób misteryjny przez ich decyzje Duch Święty prowadzi osoby konsekrowane do doskonalszego wypełnienia woli Bożej*. P. PIASECKI, *Życie radami ewangelicznymi osób konsekrowanych jako odpowiedź na niezwykły dar łaski*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 12 (2002), s. 200. A. Derdziuk dodaje, że *władza przełożonych nie ma charakteru sakramentalnego, to znaczy nie ma boskiej mocy sprawczej. Można tu mówić o pewnej analogii do działania ex opere operantis, gdyż zarówno przełożony, jak i podwładny nie są właścicielami, czy też posiadaczami Bożej prawdy, ale jej pokornymi sługami, realizującymi swą posługę na miarę głębi swej wiary. Zakłada to postawę wiary zarówno ze strony przełożonego, jak i podwładnego, którzy są nawzajem przez Boga sobie dani i zarazem wezwani do wzajemnego weryfikowania umiejętności rozpoznawania woli Bożej*. A. DERDZIUK, *Aretologia konsekrowana*, Kraków 2003, s. 105.

²⁷ J. ZDRZALEK, *Trójca Święta źródłem życia zakonnego*, Kraków 2002, s. 330.

lejnym) na ziemi decydującą rolę, którą będzie musiał odegrać w jej funkcjonowaniu. To Piotr jest Skalą, on otrzymał klucze królestwa i do dziś w swoich następcach przewodzi Kościołowi, zobowiązanemu istotowo do posłuszeństwa pierwszemu wśród Dwunastu.

W to eklezjalne posłuszeństwo wpisuje się i z niego czerpie wzór posłuszeństwo zakonne, które konstytucje paulińskie w zgodzie ze stosownym nauczaniem Magisterium interpretują jako dążenie do miłości doskonałej, której centrum stanowi Osoba Jezusa Chrystusa. Według zakonnego prawodawstwa polega ono na *poddaniu się przełożonemu ze względu na Boga w tych sprawach, które odnoszą się wprost czy ubocznie do życia zakonnego, według Konstytucji. Prowadzi ono do pełnego i ochotnego oddania wszystkich sił i zdolności do wiernego i pełnego inicjatywy wykonywania zadań Zakonu i Kościoła*²⁸. Owo swoiste poddanie nie pozbawia człowieka jego wolności, wręcz przeciwnie – prowadzić ma do jej harmonijnego rozwoju, by całe życie stanowiło realizację Bożych planów i zamiarów. Widać zatem ściśle chrystocentryczny charakter ślubowanego posłuszeństwa, które dla paulina staje się ciągłym wyzwaniem, by Chrystusa stawiać sobie wciąż za wzór oraz by dążyć do pełnego naśladowania Go w życiu.

Fundamentalny motyw ślubów

Droga paulińskiego powołania poprzez realizację trzech ślubów zakonnych wpisuje się w bogactwo Kościoła, w którym istotne miejsce zajmują osoby życia konsekrowanego. Fundamentalnym motywem takiego życia jest miłość do Chrystusa i Kościoła. Bez niej trudno jest mówić o podjęciu decyzji złożenia ślubów, a w dalszej kolejności, także o trosce w ich zachowywaniu. To właśnie chrześcijańska *caritas* od zawsze stanowiła inspirację dla wielu świętych i błogosławionych założycieli różnych instytutów życia konsekrowanego, i to ona nadawała sens życia dla mężczyzn i kobiet, którzy zdecydowali się iść taką drogą. Jest ona o tyle wyrazista i radykalna, o ile przeżywana jest w głębokiej relacji ze Stwórcą, co nadaje jej prawdziwie

²⁸ Konstytucje Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika, art. 17. Temat posłuszeństwa w ogóle, jak i jego realizacji w Zakonie Św. Pawła Pierwszego Pustelnika porusza Z. Frankowski w studium historyczno-teologicznym precyzującym duchowość paulińską. Szerzej odnosi się do relacji między przełożonymi a podwładnymi, jako rzeczywistości mającej znaczenie fundamentalne dla właściwego rozumienia i przeżywania ewangelicznej rady posłuszeństwa. Zob. Z. FRANKOWSKI, *Przełożenie jako służba braćmiom*, w: *W poszukiwaniu duchowości paulińskiej*, Kraków 1999, s. 201-219.

apostolski charakter. Taki też charakter ma mieć życie ojców i braci Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika, gdyż *jakość i skuteczność paulińskiej posługi na pierwszym miejscu zależy od osobistego przeżywania więzi z Bogiem*²⁹. Św. Paweł napisze: *Miłość Chrystusa przynagla nas* (2 Kor 5, 14). W istocie przynagla do radykalnego kroczenia drogą czystości, ubóstwa i posłuszeństwa w paulińskiej wspólnotcie.

CHASTITY, POVERTY AND OBEDIENCE IN A PAULIN CONSECRATED LIFE

A b s t r a c t

The Master of Nazareth, from the dawn of Christian history, is the primary inspiration and main motive for the great multitude of people who want to walk radically on the path of chastity, poverty and obedience. It is the path of the evangelical counsels which the Order of Saint Paul the First Hermit has followed since the thirteenth century until today. The status of the Order in the Church is determined by the Constitutions. They also clarify the understanding of religious vows (chastity, poverty and obedience), taking as the basis the entire religious tradition. Currently, their main reference is the teaching of the Second Vatican Council, especially its Decree on the Adapted Renewal of Religious Life *Perfectae caritatis*.

The path of the Pauline vocation through the realization of three religious vows represents the richness of the whole Church. It is a path that is characteristic of the life of consecrated people. Its fundamental motive is love for Christ and the Church.

Keywords: Pauline Order, consecrated life, Pauline spirituality, religious vows: chastity, poverty and obedience

Słowa kluczowe: Zakon Paulinów, życie konsekrowane, duchowość paulińska, śluby zakonne: czystość, ubóstwo i posłuszeństwo

²⁹ *Uchwały Kapituły Generalnej Zakonu Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika obradującej na Jasnej Górze w Częstochowie w dniach 01.03 - 12.03.2020 r., Częstochowa 2020, s. 3.*